VIOLENȚA: MECANISMUL DE CONSERVARE ȘI PERPETUARE A SUBCULTURII PENITENCIARE

THE VIOLENCE: THE MECHANISM OF PRESERVATION AND PERPETUATION OF THE PENITENTIARY SUBCULTURE

CZU: 343.615:343.82 **DOI:https://doi.org/10.5281/zenodo.10725876**

SAMOILENCO Victor,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID ID: 0000-0002-9277-5983
E-mail: samoilencovictor84@gmail.com, vic84@mail.ru

Subculturalizarea mediului carceral reprezintă în fapt, un fenomen previzibil și ineluctabil. Angajații penitenciarelor agreează că „subcultura penitenciară reprezintă un fenomen inevitabil, deoarece condamnații, în locurile de detenție, încearcă să găsească modalități de atenuare a condițiilor severe de detenție, de a-și găsi rostul său în mediul penitenciar". [1, pag.148] Teoreticienii mai consideră că subculturalizarea mediului carceral este legată și de orientarea socială din start negativă a condamnaților, unii afirmând că există condamnați care intră în penitenciar deja subculturalizați, iar alții se subculturalizează în detenție. Este dificil în aceste condiții să determinăm ce anume și cum asigură subculturii penitenciare continuitate și stabilitate, motiv pentru care, ne propunem un demers argumentativ în cadrul căruia, după o etapă prealabilă de studiu bibiliografic și observații efectuate aspra subculturii penitenciare, vom evidenția rolul violenței ca și mecanism psihologic și socio-comportamnetal, în conservarea și perpetuarea respectivei subculturi.

Unii susțin că subcultura se perpetuează și conservă prin intermediul argoului. Anume „prin intermediul argoului, deținuții consolidează și transmit din generație în generație principiile de comportament și modul de existență a comunității penitenciare, astfel, stabilizând relațiile subculturale în locurile de ispășire a pedepselor prin privațiune de libertate. La fel, argoul și simbolurile folosite în transmiterea de informații permit a proteja grupul și a organiza în comun activități interzise, neacceptate social". [2, pag.17]

Admitem faptul că argoul criminal este un element inerent și deosebit de important al subculturii penitenciare însă, elementul care asigură perpetuarea și conservarea subculturii nu poate fi de natură lingvistică ci în mod imperativ, de natură psihologică și socio-comportamentală, astfel, suntem îndreptățiți să credem că subcultura penitenciară nu s-a prezentat până în momentul de față ca un fenomen efemer numai din cauza faptului că în penitenciar există acele condiții necesare și suficiente de manifestare a forței coercitive în sens negativ, care parvine de la condamnați în formele cele mai diverse și brutale posibile, și acestea le reprezintă actele de violență. De regulă atributul forței în detenție, prin urmare și „pretinsul drept de a aplica violența" îl au condamnații puternici din punct de vedere psihic, fizic și în deosebi financiar. Aceștia de regulă se impun ca lideri informali și demonstrează în cadrul grupului subcultural o capacitate mai mare de a asigura continuitatea activităților ilicite în mediul penitenciar.

Numai violența, atât fizică cât și psihică, poate fi considerată adevăratul mecanism de conservare și perpetuare a subculturii penitenciare. „Violenţa ca fenomen tipic vieţii carcerale este indisolubil legată de efectul represiv al normelor de subcultură, norme care favorizează stratificarea socială a deţinuţilor, stratificare ce alimentează coflictele dintre deţinuţi, abuzurile şi actele de violenţă ce au loc între aceştia". [3, pag.155] Fiind mecanismul prin care își asigură persistența și caracterul constant, „subcultura penitenciară a condamnaților din Republica Moldova justifică violența și alimentează conflictele dintre diferite caste de deținuți, ea s-a format pe fonul ignoranței, în vechile închisori sovietice care nu asigurau o separare a condamnaților". [4, pag.717]

Una din trăsăturile cele mai reprezentative ale subculturii penitenciare este ierarhia informală a condamnaților, care implică un nivel înalt de stratificare socială a condamnaților, ori, „societatea carcerală a ajuns extrem de stratificată și din cauza violenței, care a devenit principalul instrument de discriminare a grupurilor vulnerabile de deținuți". [5, pag.365] Este de la sine înțeles că un statut social inferior unui condamnat nu i se poate impune decât în mod ilegal, de către agenți care nu reprezintă statul și evident nu prin dialog pașnic și compromis, recurgându-se la varii metode violente: intimidare, agresiune fizică, șantaj, amenințare etc.

Pe durata activității profesionale, am constatat că scopul subculturii penitenciare a depășit cu mult ideea de a organiza o contra-rezistență la normele legale impuse de administrația penitenciarului, la fel acest scop nu este cel de a condiționa ca unii condamnați să trăiască bine în penitenciar iar alții în condiții mai modeste. Subcultura penitenciară are un scop în sine mult mai periculos și puternic nuanțat, și anume cel de a asigura condiții optime pentru criminalitatea penitenciară, fiind un paravan pentru un tip specific de criminalitate organizată, constituită din infracțiuni care sunt coordonate din penitenciar dar se înfăptuiesc inclusiv în afara lui. Este și de așteptat ca întru realizarea unui scop socialmente atât de periculos să se recurgă la violență.

În societatea carcerală există un grup de condamnați care au interese criminale mult mai voalate: ei numai la primă vedere se prezintă ca și condamnați obișnuiți, dar în fapt, există suficientă informație operativă care să demonstreze apartenența la grupări criminale mult mai mari decât cele de nivel național. În gândirea lor nu există noțiunile de „a ierta", „a tolera" ori „a face excepție", fiind convinși că numai prin violență sistemul subcultural poate fi menținut. În fapt, prin violență acest sistem a fost creat și impus în vechile închisori sovietice. Tot prin violență a fost exportat în mediul extracarceral, reimportat, devenind un fenomen pansovietic și pansubcultural.

Admitem că în mediul carceral există și acte de violență care nu se săvârșesc sub paravanul normelor subculturale: există în mod logic conflicte spontane între deținuți, conflicte care au pre-existat până la condamnare, animozități și relații tensionate rezultate din detențiile anterioare ale condamnaților, conflicte apărute pe fonul ebrietății alcoolice ori din cauza accesului limitat la astfel de resurse interzise etc. Apar fregvent comportamente spontane de agresiune sexuală (care nu sunt raportate din cauza prescripțiilor subculturale), autoagresiuni, comportamente violente în raport cu angajații, amenințări cât și atacuri directe, însă, comportamentul agresional manifestat în scopul conservării subculturii penitenciare, anume în scopul menținerii ierarhiei non-formale, estorcărilor de bani de la condamnați, recuperării diferitor pretinse datorii etc. – acestea sunt formele de violență cele mai periculoase, care cunosc un nivel slab de raportare și destabilizează cel mai mult emoțional și psihocomportamental deținuții, favorizând

decisiv conduita sucidară, autoizolarea în condițiile art. 206 a Codului de Executare al Republicii Moldova cât și alte forme de inadaptare socială specifice deținuților.

Concluzionăm faptul că în orice explicație cauzală și evolutivă a subculturii penitenciare, nu se poate face abstracție de violență, care în fapt, este elementul psihologic și socio-comportamental în parametrii căruia această subcultură s-a creat, perpetuat, conservat și evoluat în timp. Pentru a diminua fenomenul subculturalizării în penitenciare așadar, este esențial în primul rând să elaborăm o nouă strategie de combatere a violenței, strategie care ar trebui să se bazeze pe: a) regândirea criteriilor de separație între deținuți; b) reconstrucția infrastructurii penitenciare într-o manieră care să favorizeze respectarea criteriilor de separație și deținerea condamnaților în grupuri mici, astfel încât să minimalizăm socializarea subculturală a acestora și atragerea de noi adepți; c) valorificarea la maxim al efectului terapeutic și corecțional al acțiunilor de resocializare. Deasemenea este important ca organele de drept să se solidarizeze pentru a combate flagelul subcultural din afara mediului de detenție, care este interconectat la realitatea carcerală și o modelează.

Bibliografie:

1. Rusu, O., Generalităţi privind evoluţia şi conţinutul subculturii criminale. În: Analele Ştiinţifice ale Academiei "Ştefan cel Mare" a MAI al RM, Ed. VII, compartimentul „Științe socioumanistice. Chișinău, 2007, pp.147-150;
2. Mărgărint, T., Argoul ca element al subculturii penitenciare. În: Materialele conferinței științifice internaționale „Integrare prin cercetare și inovare" din 8-9 noiembrie 2018. Chișinău: CEP USM, 2018, pp. 14-17;
3. Samoilenco, V., Subcultura criminală – factor ocrotitor al violenţei în penitenciar. În: Analele ştiinţifice ale USM. Științe Juridice. Științe Sociale" din 16 septembrie 2022. Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 154-157;
4. Samoilenco, V., Cauzalitatea și factorii de risc ai violenței carcerale. În: Materialele conferinței științifice internaționale „Omul. Criminologia. Știința", ed. II, din 24 martie 2023. Chișinău: Institutul de Științe Penale și Criminologie Aplicată, vol. I, 2023, pp.719;
5. Samoilenco, V., Supracriminalizarea și hipercriminalizarea persoanelor private de libertate prin expunerea la procese subculturale în mediul carceral. În: Materialele conferinței științifice naționale „Infracţiunea – Răspunderea penală – Pedeapsa. Drept şi Criminologie" ed. II, din 24-25 martie 2022. Chișinău: CEP USM, 2022, pp. 361-369.